

“Het waren twee fantastische dagen”

Studiedagen 17 en 18 april in Ederveen

Op 17 en 18 april jl. werden opnieuw twee studiedagen georganiseerd voor de leden van de NFE. Twee dagen lang ‘volle bak’ in de ontvangstruimte van de onderzoeksaccommodatie in Ederveen. Dat de studiedagen winnen aan populariteit moge duidelijk zijn. Was de eerste studiedag vorig jaar alleen bedoeld voor Elisa-deelnemers, en werden de lezingen tijdens de vorige studiedag nog alleen verzorgd door NFE-medewerkers, dit keer werd ook Robert-Jan Molenaar van de GD uitgenodigd om enkele onderwerpen uitvoerig te bespreken.

dag. Terecht bleek al snel. Dit artikel heeft niet de intentie om volledig verslag te doen van wat er gedurende die dagen precies besproken is. Inhoudelijk zijn de meeste presentaties al eerder in dit blad gepubliceerd. Nu werd er uitgebreid over gediscussieerd. Wel proberen we u een idee te geven wat zoal de revue passeerde.

Management en voeren in de lactatieperiode

Overleggen van pups

Na de opening door Louise Boekhorst beet Jan de Rond het spits af met een lezing over Management en Voeren in de lactatieperiode. Al meteen bij de eerste sheet ontstond er op één van de dagen een levendige discussie van ongeveer een kwartier. Dit geeft het karakter van de studiedagen goed weer. Interactieve open gesprekken over concrete problemen of opmerkelijke zaken uit de dagelijkse praktijk. Het onderling uitwisselen van ervaringen zet aanwezigen duidelijk aan het denken. Wie precies de wijsheid in pacht heeft is soms onduidelijk omdat vele wegen naar Rome leiden. Gedegen onderzoek in Ederveen is de basis met onderbouwde cijfers. Vervolgens reageren pelsdierenhouders daarop met verhalen en ervaringen uit de praktijk en maakt iedere

De NFE heeft zich voorgenomen om consequent door het jaar heen themadagen te organiseren die betrekking hebben op die betreffende periode van het jaar. Vorige keer was dat Elisa en voermanagement in de paartijd en dracht. Dit keer stonden de volgende onderwerpen op het programma: management in lactatie, selecteren op 3 of 5 of 7 weken gewicht van pups, voeren in de lactatieperiode, aantal spenen, water voor de pups als ze mee gaan eten, natte pups, Mastitis en de bespreking van de resultaten van de enquête (over werkzaamheden in de praktijk) die vooraf was toegestuurd o.a. over nachthokinrichting, het overleggen van pups, voeren tijdens dracht en in lactatie etc. Vanwege het grote aantal aanmeldingen vorige keer werd dit keer vooraf al rekening gehouden met een extra

Jacqueline Manders,
PR & Communicatie

pelsdierenhouder zijn eigen keuzes. Soms proberen zij hun collega's te overtuigen van zijn of haar gelijk. Een goed voorbeeld waarover veel discussie was, is het overleggen van pups. Bij oude teven gaat dit in het algemeen goed (al is niet iedereen het hier mee eens), bij jonge teven zijn de resultaten minder. Uit de gesprekken blijkt dat sommigen de pups overleggen als de teef niet in het nachthok is, anderen leggen ze doelbewust buiten het nest zodat de teef ze zelf 'binnen' haalt. De een gebruikt juist de kleine nesten (ook met 1 pup) om pups bij te leggen, in Edelveen kiest men ervoor om de pups wel bij nestjes van 2 of 3 pups bij te leggen maar niet bij een teef met maar 1 pup. Uit onderzoek blijkt dat het verleggen van de pups geen groei kost.

Verplaatsen van 0-nest en guste teven

Het verplaatsen van de 0-nest teven doet lang niet iedereen en zij die het wel doen, doen het vaak verschillend. Uit onderzoek in Edelveen blijkt dat het 0,3 pup minder uitval geeft bij de burens wanneer je de 0-nest teven direct verplaatst. Bij guste teven, die vaak rustig lijken, kost dit toch ook 0,2 pup bij de burens met pups. In Edelveen verplaatst men de 0-nest teven meteen en de guste teven na 15 mei. Anderen kiezen ervoor om ze twee maal per week op vaste dagen te verzamelen. Bedrijven met dichte tussenschotten hebben het idee dat zij minder problemen hebben met de 0-nest en guste teven die onrustig zijn en de burens storen. Een andere reden om deze dieren zo snel mogelijk te verplaatsen is het voergemak. Deze teven krijgen namelijk een vaste portie terwijl de voerportie voor teven met pups stijgt.

Selecteren op pupgewicht op 7 weken

Om uiteindelijk de grootste nesten aan te houden kan men al selecteren op pupgewicht op 7 weken leeftijd. Op 3 en 5 weken leeftijd is dit minder betrouwbaar al kan men op 3 weken wel de kleinste al gericht uitselecteren. Sheet nr. 1 geeft duidelijk aan dat reuen die op 7 weken leeftijd 450-500 gram wegen, op 20 oktober 0,4 kg minder wegen dan reuen die op 7 weken leeftijd meer dan 600 gram wegen. Dieren die in paren opgroeien wegen daarnaast ongeveer 0,2 kg meer dan dieren die in groepen gehuisvest zijn. Een van de aanwezige nertsenhouders merkte op dat hij de nesten met minimaal

8 pups apart wegzet. Hieruit selecteert hij uiteindelijk zijn fokdieren. Ook de nesten met 6 en 7 pups zet hij apart weg. Wanneer hij hieruit nog reuen gaat gebruiken voor de fokkerij, moeten zij 200 gram zwaarder zijn dan het gemiddelde.

Om de pups steriel te wegen wordt in Edelveen steeds schoon papier op de weegschaal gelegd. Wanneer men 2x daags voert wordt de voeropname 2 tot 3% hoger en vindt men dat men iets meer groei bereikt. Met de Pilot wordt vaak maar een keer gevoerd maar twee keer is wel mogelijk. Bijvoorbeeld 's morgens 30% en 's avonds 70%. Wanneer met de Pilot gevoerd wordt mag het voer niet herverdeeld worden i.v.m. het omlaag of omhoog bijstellen van de voergift. In Edelveen kiest men voor plussen met 5%. Teveel voeren is eerder een probleem dan te weinig.

Voeren in de lactatieperiode

Tot het moment van werpen voert men de teef het beste op basis van bodyscore. Op Edelveen wordt op de 1e dag na het werpen de helft van de hoeveelheid voer gegeven van voor het werpen. De 2e dag de normale hoeveelheid waarbij de voerplaats bij voorkeur 4 à 5 uur leeg moet zijn. Vervolgens mag men de voerportie heel rustig opvoeren. Sheet nr. 2 geeft duidelijk de voercurve in grammen voer per dag op basis van de nestgrootte aan. In sheet nr. 3 geven de curves 1 t/m 5 (telkens 2 pups meer) de gemiddelde stijging weer van de voerportie per dag tijdens de eerste 35 dagen na de geboorte en vanaf dag 36 tot 50 (wanneer de pups mee gaan eten). Dit biedt u een duidelijke richtlijn. Jan de Rond benadrukte daarbij dat bij op het moment van op de klep voeren goed gekeken moet worden of de pups de teef nog goed leeg drinken omdat anders de kans bestaat op mastitis. Het is dus zaak om de melkklierpakketten goed te controleren. Als de teef het aan kan gaat men dus onder op de klep voeren. Uit de zaal kwam het advies om met koud weer niet te snel onderop te voeren omdat de pups dan te veel afkoelen. Iemand anders gaf aan onderop de klep te gaan voeren op het moment dat de teef stopt met het brengen van voer naar het nachthok. De onderklep mag bijna de gehele dag gevuld zijn (1 uur geen voer). Daarbij is het verstandig om dagelijks een portie van 150 gram voer op de voerplaats te geven ter controle van de voeropname door de teef. Dit wordt in praktijk reeds toegepast omdat dit rustiger is voor de

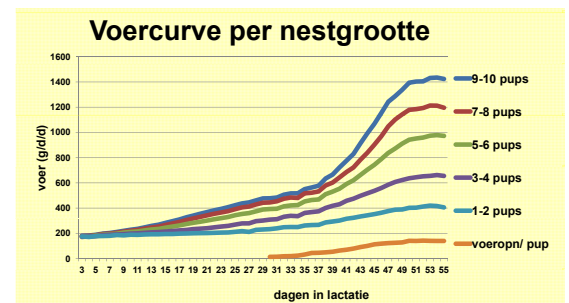
Selecteren op pupgewicht

Wanneer selecteren op pupgewicht:

- 3, 5 of 7 weken?!?
- Waarom selecteren op pupgewicht

Reu gewicht op 20 oktober (kg) 2011-2013 naar 7 wkn gewicht en kooibe-zetting (890 rennen)				
	pupgewicht op 7 weken			
be-zetting	450-500	500-550	550-600	>600
paar	3,1	3,2	3,3	3,5
groep	2,8	3	3,1	3,2

Voeren met voercurve in de lactatieperiode

Gemiddelde stijging voercurven per dag

Gemiddelde stijging voerportie/dag dag 3 - 35 en 36 - 50 (pups mee-eten)			
Curve	Worp	dag 3-35	dag 36-50
1	1&2 pups	1%	3%
2	3&4 pups	2%	4%
3	5&6 pups	3%	5,5%
4	7&8 pups	3,5%	6,5%
5	9&10 pups	4%	7%

teven die een hekel blijken te hebben aan eten vanuit het nachthok. Een nertsenhouder gaf aan dat hij alle teven de eerste 4 dagen na het werpen, ongeacht de worpgrootte, hetzelfde voert. Daarna maakt hij 3 groepen (in plaats van 5 op Edelveen). 1-2-3 pups, 4-5-6 pups (de standaard groep) en 7-8-9 pups. In praktijk blijkt zowel op Edelveen als bij de aanwezige nertsenhouders dat de pups vanaf dag 51 hetzelfde blijven eten.

Om het opdrogen van pups tussen 3 en 5 weken leeftijd in de toekomst beter te voorkomen, wordt door Jan de Rond een weegproject op praktijkbedrijven voorgesteld.

Natte nesten en mastitis

Natte nesten

Robert-Jan Molenaar is sectiezaaldierenarts en projectleider bij de GD. Binnen de GD is hij verantwoordelijk voor de nertsenhouderij. Hij startte zijn presentatie met een korte omschrijving over de GD in cijfers. Omzet € 53 miljoen, 400 medewerkers, 4,5 miljoen labbepalingen per jaar, 80.000 klanten en 80 onderzoeksprojecten. De GD bestaat inmiddels bijna 100 jaar (sinds 1919). Natte nesten is de benaming voor diarree in de lactatieperiode en leidt tot ernstig vochtverlies bij de pups. Tijdens de lactatieperio-

de kan men te maken krijgen met allerlei bacteriën en virussen. Veel van deze ziekteverwekkers gebruiken vaak dezelfde 'trucs' in verschillende diersoorten. Wanneer onduidelijk is wat de oorzaak is, is het daarom handig om de waargenomen letsels te vergelijken met soortgelijke letsels bij andere diersoorten, waar de oorzaak wellicht wel al onderzocht is. Met een steeds strikter antibioticagebruik is het van toenevend belang om vooraf goed te bestuderen wat er aan de hand is. Met behulp van dia's geeft Robert-Jan voorbeelden van de werking van de darmen en diverse verschillende afwijkingen daarvan. Vervolgens geeft hij voorbeelden van diverse oorzaken van natte nesten: plotse voerwisseling, de aanwezigheid van bepaalde bacteriën of virussen bijvoorbeeld in het voer of in de mest, slechte hygiëne waardoor zich een hoog aantal kiemen bevinden in de omgeving (bijv. door een dichte bodem van de nestbox) of een hoog aantal kiemen in het voer als gevolg van hoge temperatuur of het te lang laten liggen van het voer op de ren.

Om te beginnen moet eerst achterhaald worden wat er precies aan de hand is. Door middel van het nemen van kweken en met behulp van microscopisch onderzoek van de darmen probeert men te achterhalen of de oorzaak een virus of bacterie is. Afhankelijk van bacterie of virus kan juist wel of juist niet gekozen worden voor antibiotica. Zaak is in elk geval dat de nestboxen schoon en droog gehouden worden. Wanneer het aantal niet te groot is of/en u daarvoor tijd hebt, kunt u de pups wassen met warm water en ze vervolgens drogen. Na ongeveer een uur kunnen ze weer teruggeplaatst worden. Vaak heeft diarree in de lactatieperiode meerdere oorzaken en is deze niet te herleiden naar één probleem. Om de vinger goed aan de pols te houden is het monitoren van bedrijven heel belangrijk. In Denemarken heeft men van 48 farms 5 zieke dieren onderzocht en van 5 'gezonde' farms 5 gezonde pups. Het Astrovirus kwam in veel zieke pups voor en soms ook in gezonde. Het Calicivirus kwam soms in zieke pups voor en heel soms in de gezonde pups. Het Parvo-, Rota- en Coronavirus werd nergens gevonden. Een van de aanwezigen merkte op dat bij de overgang van melk naar voer bij hun dieren wel eens wat diarree voor kwam maar dat dit niet de reden leek. Toch is bij een buitentemperatuur van 15 tot 20°C een voertemperatuur van 2°C beter dan 5°C. Wan-

neer met de voerpilot maar 1x daags gevoerd wordt dan heeft, bij hoge temperaturen, 's avonds voeren de voorkeur. Diarree is vaak een probleem bij de late nesten. De reden daarvoor is zeer waarschijnlijk de hogere ziektedruk in combinatie met een andere voersamenstelling waaraan zij blootgesteld worden.

Een van de voederadditieven waar goede resultaten mee geboekt zijn, is Biomos. Dit wordt momenteel ook door één voerkeuken in de praktijk toegevoegd.

Mastitis

Vanaf de vierde week na het werpen moet men alert zijn op teven die hangerig worden, slecht eten en opgezwollen klieren krijgen. Het beeld van de letsels geeft een eerste indicatie voor de verantwoordelijke ziektekiem: Gangreneuze, rottende ontstekingen die stinken wijzen op E. coli (afkomstig uit mest, voer), abscessen wijzen op Staph. Aureus (afkomstig van de huid) en meer verspreid pus wijst op Streptococci (mest, huid en voer). Een definitieve diagnose kan pas gesteld worden na bacteriologisch onderzoek, waarbij ook de gevoeligheid voor verschillende antibiotica onderzocht kan worden. Wanneer men niet of slecht schoonmaakt kan een hoge infectiedruk ontstaan. Dit soort omgevingsbacteriën komen via kleine scheurtjes (op tepel of huid eromheen), via grotere beschadigingen van de huid of via de lymfebanen of kanalen in de melkklier terecht. Soms gebeurt dit ook 'subklinisch', er is nog niets te zien aan het dier maar er kan al wel een infectie zijn. Dan slaat de ziekte ook volgend jaar weer toe. De ziekte hangt af van 1) De ziekteverwekker: wat is de pathogeniteit (ziekteverwekkend vermogen, dit verschilt tussen de verschillende kiemen en schimmels), wat is de gevoeligheid voor antibiotica, hoe goed kan de kiem spreiden? 2) De afweer van de nerts (AD-positief, stress, andere ziekten op het bedrijf, leeftijd,...) 3) omgevingsfactoren (o.a. contact met mest, wondjes door gedrag of huisvesting). Bij problemen wordt door middel van sectie gekeken of antibiotica door het voer een oplossing kan bieden. Bij sporadische gevallen wordt vaak gekozen voor individuele injecties bij zieke dieren met antibiotica of voor het weghalen van de pups. Pusterfte in nesten met mastitis komt vaak niet rechtstreeks door de ziektekiem die de mastitis veroorzaakt. In deze dode pups vindt men vaak normale kiemen uit de omgeving. Waarschijnlijk speelt de vermin-

derde hoeveelheid en kwaliteit van de melk een belangrijke rol. Het preventief toedienen van antibiotica door het water of voer, zonder goede diagnose, wordt door Robert-Jan stellig afgeraden.

Enquêteresultaten

Naar aanleiding van de simpele vraag of men strooisel op het nachthok gebruikt in de werptijd, kwam tijdens de vorige studiedag een levendige discussie los. Deze resulteerde in een enquête om een beeld te krijgen van de (grote) verschillen in werkwijzen die op de bedrijven toegepast worden vooral aan het einde van de dracht en in de lactatieperiode. De vragen hadden o.a. betrekking op: nestmateriaal, nachthokinrichting, type nestverkleiners, strooiselgebruik, wel of niet afdekken van het nachthok, inleghorren, overleggen van pups, trage melkproductie bij teef, selectie op spenen, vliegen/vlooiënbestrijding, voeropname in dracht, voeren in lactatie, voeren op de klep, Mastitis, lactatieproblemen, natte pups, temperatuurregulatie, hoge temperaturen en fokresultaat. Bij elk onderwerp dat ter sprake kwam in de enquête werd ook geïnformeerd naar de motivatie waarom de betreffende werkwijze toegepast werd. In sommige gevallen leidde dat ertoe, dat wat door het ene bedrijf als negatief gezien werd, door een collega juist als positief beoordeeld werd. Een goed voorbeeld daarvan is de vraag waar de enquête door in het leven geroepen is: dekt u de nesten af of niet? De helft van de bedrijven beantwoordt deze vraag met ja en de andere helft met nee. Beiden hebben daarvoor concrete argumenten. Van de 35 opgestuurde enquêtes kwamen er jammer genoeg maar 18 ingevuld retour. Louise Boekhorst heeft de antwoorden gerubriceerd en geanalyseerd. Zij hield daarover een interessante lezing en naar aanleiding daarvan werd opnieuw uitvoerig gediscussieerd. Omdat veel vragen betrekking hadden op het nachthok en de lactatieperiode, en daar veel bruikbare informatie uit kwam, is besloten om hier volgend voorjaar in groter verband op terug te komen.

Spenen tellen en water in nachthok voor pups

Het aantal spenen van een nerts

6 jaar geleden is Jan de Rond in Ederveen

gestart met een onderzoek naar het aantal spenen bij nertsen. Al snel was duidelijk dat daar veel variatie in zit. Het onderzoek leverde een duidelijke conclusie op: aanzienlijk meer pupuitval bij te weinig spenen. Wanneer het aantal pups gelijk of 1 groter is dan het aantal spenen, levert dit een gemiddelde pupuitval op van 0,2. Wanneer het aantal pups méér is dan het aantal spenen +1, verliest u gemiddeld maar liefst 1,2 pups per nest. In Ederveen heeft men de rekensom gemaakt dat wanneer alle pups daar gemiddeld 7 spenen hadden gehad, men 225 pups meer overgehouden zou hebben. Ook is uit onderzoek gebleken dat teven met een grote worp en veel spenen in een volgende worp ook weer meer pups krijgen en overhouden. Selectie op worpgrootte werkt maar, selectie op worpgrootte en veel spenen werkt dus nog beter. Selectie op uitval werkt indirect ook omdat bij te weinig spenen meer uitval voor komt. Het aantal spenen is sterk genetisch bepaald. Veel spenen

liefst 5 dagen eerder en veel vaker (5 keer) drinken. Ook hangen de pups met water in het nachthok of in het sluipgat veel minder aan de lippen van de oude teef en is er minder onrust onder de pups. Als pups gaan eten willen ze ook drinken. Gedragsstudie bevestigt dat pups van 4-6 weken leeftijd niet graag het nest verlaten. Zij zoeken dan vocht bij de moeder. Dat legt een extra druk op haar. Een extra drinknippel in of dichtbij het nachthok is daarom altijd waardevol. Tijdens de studiedag leverde dit onderwerp duidelijk gesprekstof op o.a. over de praktische invulling. De nippel moet bijvoorbeeld wel 'hufte' bestendig zijn. De markt biedt wel al nachthokken met drinknippels voor pups aan.

Ideeën

Ruim na de geplande tijd van 15.00 uur sloot Louise Boekhorst beide studiedagen af met een rondvraag. Daaruit kwamen

dit jaar is veel spenen volgend jaar. In Ederveen heeft men daarom al 6 jaar significant minder pupuitval. Tel alleen bij alle jonge teven de spenen. Als kwaliteitsbeoordeling leg je de spenen-lat op 7 spenen. Met 2 personen gaat dit heel snel. Eentje houdt vast, de ander noteert op de tevenkaart.

Water voor de pups

In 2007 werd in Ederveen gestart met onderzoek naar water en voeropname door de pups van dag 1 t/m dag 28. In 2008 en 2009 werd watervoorziening in het nachthok aangebracht voor de pups en werd de wateropname van dag 30 tot dag 50 gevolgd. Van 2010 t/m 2012 vond een gedragsstudie plaats naar wateropname in of bij het nachthok, speeksel likken en onrust tussen pups. Om een lang verhaal kort te maken: pups met water in het nachthok of in het sluipgat gaan maar

nieuwe ideeën naar voren. De op verzoek ingelaste enquête met betrekking tot specifieke onderwerpen, zal zeker nog herhaald worden. Genoemd werden o.a. voermanagement en verharing, redenen van beter of minder fokresultaat en kwaliteitsverbetering door fokkerij. Hoe kan men het snelst 'verantwoord' vooruitgang boeken. Ook het onderwerp 'aankoop van dieren' werd genoemd. Waar moet men speciaal op letten? Een klein puntje van kritiek was er ook. De opzet van de studiedagen is prima. Ze zijn informeel en zeer informatief maar wel werd gevraagd om desondanks een volgend keer toch op de afgesproken tijd te stoppen. Waarvan akte. Volgens een oude uitzendbureau-reclame werd vastgesteld: "Het waren twee fantastische dagen!"